MS

Het Haagse circus en de 1:2:1-verdeling

Het synoniem voor circus is beestenspel. Dit spel vindt gewoonlijk plaats in een piste die wordt gekenmerkt door een relatief bescheiden omvang en een ronde vorm. De dieren die optreden in loopnummers zijn dan ook gedwongen achter elkaar rond te rennen. Zodra de piste wordt geopend verdwijnen zij schielijk achter de gordijnen waardoor bij hen de indruk achterblijft dat zij zich toch langs de kortste weg, d.w.z. in een rechte lijn, van ingang naar uitgang hebben verplaatst, onderwijl hun kunsten vertonend. Daarna wachten dan applaus en een beloning. Dit laatste geldt evenzeer voor de dieren die in een meer statisch optreden in het midden van de piste moeten laten zien waartoe zij in staat zijn. Het geheel speelt zich af onder de verantwoordelijkheid van de hoofddirectie van het circus en onder leiding van directeuren die meester zijn in het temmen en/of dresseren van de dieren en die, ieder op hun gebied, het beste circusnummer trachten te maken. Eén van de Haagse circussen heeft nimmer te lijden onder gebrek aan publieke belangstelling, onder meer omdat het programma van dat circus is opgebouwd uit drie totaal van elkaar verschillende deelprogramma's, waarin respectievelijk zeeleeuwen, het paardespul en trapezewerkers het hoogtepunt vormen. Het geheel biedt toch een redelijk evenwichtig schouwspel.

Het publiek is op het eerste gezicht in twee categorieën in te delen: de echte belangstellenden en een groepering die het geboden programma wel aanschouwt maar dan alleen vanwege het feit dat zij — hoe vreemd het ook moge klinken — verplicht is entreegeld te betalen. Onder deze laatste categorie bevindt zich uiteraard een aantal tegenstanders van het gebodene, aangezien zij het verplichte entreegeld liever zagen bestemd voor programma's die in andere circussen worden opgevoerd. Onder het publiek is ook een college van prominenten te onderscheiden welks primaire taak het is te beoordelen of de geheven entreegelden wel doelmatig worden aangewend en het programma op een aanvaardbaar niveau blijft. Te dien einde functioneert een vaste programmacommissie waarvan enkele leden eind 1986 hun zorgen uitten over het programma dat de circusdirectie zich had voorgenomen in 1987 en volgende jaren te laten uitvoeren. De voornaamste zorg was wel de steeds maar voortdurende stijging van de entreegelden. Zij gaven ook te kennen dat voor een evenwichtig en goed controleerbare uitvoering van het programma een geïntegreerde planning op hoog niveau een vereiste is. Voorts werd het oordeel uitgesproken dat bij deze planning een rationele afweging van prioriteiten noodzakelijk is en dat de zogenaamde vaste sleutel bij de verdeling van de financiële middelen over de drie verschillende deelprogramma's daarbij een belemmering vormt.

Deze kritiek werd door het college van prominenten aanvaard, die daarna overgingen tot de orde van de dag. De hoofddirectie van het circus was genoodzaakt zich deze beoordeling aan te trekken en werd dus met een probleem opgezadeld, want sinds jaar en dag konden de drie voor de planning van de deelprogramma's verantwoordelijke directeuren in een grote mate van zelfstandigheid hun programma's ontwikkelen. Zij werden daarbij gesteund doordat de beschikbare fondsen over de deelprogramma's werden verdeeld volgens de 1:2:1-verdeelsleutel. Door die betrekkelijke rust in de ontwikkeling van de programma's wist men ook in de internationale circuswereld waar men met het Haagse circus aan toe was, hoewel sinds de jaren '70 enig wantrouwen latent aanwezig bleef gezien eerdere pogingen uit Haagse kringen om d.m.v. taakspecialisatie de ordening in deze wereld te verstoren.

Nu trok er een harde koude wind door het circus waardoor de dieren zich onbehaaglijk begonnen te voelen. De hoofddirectie deed haar best deze wind zoveel mogelijk af te zwakken door voorshands te volstaan met een verwijzing naar de oprichting van een integraal planningscomité als voorportaal voor het planningscomité van het onderhavige circus. Dat zette echter niet veel zoden aan de dijk. Even

later werd meegedeeld dat het niet mogelijk was de planning volledig in de hoofddirectie op te nemen. Vervolgens werd verklaard dat een overgang naar volledige centralisatie van de planning niet wenselijk is. Al met al kon echter niet worden voorkomen dat het college van prominenten bleef aandringen op een afweging van de prioriteiten tussen de programmadelen. Ook de dieren begonnen een ander gedrag te vertonen. Hoewel goed getemd was het gegrauw bij de eens wilde dieren niet van de lucht; zij gingen zich steeds onrustiger gedragen en zich meer dan voorheen met elkaars kunstjes bemoeien. Er dwarrelde meer stof in de piste rond dan normaal het geval was, onder meer als gevolg van steigerende paarden, en dit alles aangevuld met het lawaai van enkele ezels die zichzelf nu eenmaal graag horen balken en daarvoor nu de kans schoon zagen. Voorts draaide een inderhaast opgesteld oefenprogramma op niets uit omdat er geen basis was voor een rationele prioriteitenafweging. De hoofddirectie zag zich uiteindelijk toch genoodzaakt te verklaren dat er naast de werkzaamheden voor het normale programma middelen moesten worden ontwikkeld om de ingediende plannen terzake van de deelprogramma's te beoordelen en tegen elkaar af te wegen. In grote lijnen moesten criteria voor een centrale planning worden vastgesteld. Voor de uitvoering van de plannen zouden nadere regels worden gesteld die een beter toezicht mogelijk maakten zodat de uitvoering aan de doelstellingen kon worden getoetst. Dat beleid zou dan aansluiten bij het oordeel van het college van prominenten. Het onderzoek zou onder leiding van de plaatsvervangend Chef Programma met behulp van externe deskundigen worden uitgevoerd. De nieuwe aanpak zou reeds zijn weerslag moeten hebben in het plan voor het programma 1989-1998.

En hier wringt nu juist de schoen. Want — *badinage à part* — wat is nu de huidige situatie? De krijgsmachtdelen moeten thans zelf zorgen voor het mogelijk maken van een prioriteitenkeuze door de bewindslieden. De wijze waarop dat geschiedt is echter niet het zoeken naar geïntegreerde plannen met daarin de alternatieven, maar het aangeven van alternatieven per krijgsmachtdeel. Van integrale planning is dan ook voor het komende tienjarenplan nog geen sprake. De drie krijgsmachtdelen trachten hun alternatieven zo sterk mogelijk te verdedigen in de hoop een zo hoog mogelijk budget in de wacht te slepen. Het lijkt erop dat niet de werkelijke noodzaak van alternatieven bepalend is voor de hoogte van het budget, maar de wijze waarop de alternatieven worden gepresenteerd. Voor een geïntegreerde planning dient de politieke leiding agerend en richtinggevend te kunnen handelen. Zij kan dit echter alleen maar doen wanneer zij beschikt over een nationale defensieconceptie, gebaseerd op de lange-termijnplannen van de NAVO, waarin prioriteiten dienen te zijn aangegeven. Deze defensieconceptie is echter nog niet aanwezig en alle goede bedoelingen van de projectgroep ter versterking van de integrale planningsfunctie ten spijt lopen wij thans het gevaar dat op andere dan rationele gronden de 1:2:1-verdeelsleutel wordt losgelaten. Een verdeelsleutel die tot stand is gekomen op grond van in het verleden aangegane bondgenootschappelijke taken. Omdat die taken vrijwel ongewijzigd zijn gebleven is ook de 1:2:1-verdeling in stand gebleven. Slechts indien de bondgenootschappelijk overeengekomen taken worden gewijzigd zal de 1:2:1-verhouding merkbaar kunnen wijzigen. Gezien de moeizame wijze waarop taakverdeling binnen de NAVO tot stand komt is dit op korte termijn niet te verwezenlijken.

Een waarschuwend woord is hier zeker op zijn plaats, want gedane zaken nemen geen keer. Wanneer de realisatie van een geïntegreerde planning op korte termijn toch onafwendbaar is — en die zal dan nagenoeg geheel op de krijgsmachtdeelplannen moeten zijn gebaseerd — stelt dat zeer hoge eisen aan het bij dit proces betrokken personeel, zowel kwalitatief als kwantitatief. Want men stelt zich thans voor de alternatieve plannen van de krijgsmachtdelen integraal te analyseren en met elkaar te vergelijken. Voorts zullen binnen het kader van het Conceptual Military Framework (CMF), de Military Appreciation 1986, de Ministerial Guidance 1987, het NATO Force Plan 1987-1992 en de Force Goals 1987-1992 de operationele eisen worden beschouwd. Bij de analyse zal ook rekening worden gehouden met facetten als internationale samenwerking, nationaal-economische belangen en recente internationale ontwikkelingen. Dat is allemaal vlugger gezegd dan gedaan, want bij deze randvoorwaarden komt ook het prioriteitenduiveltje om de hoek kijken. Wie stèlt deze prioriteiten en op basis waarvàn? Bovendien vereist een dergelijk proces een cultuuromslag binnen de krijgsmachtdeelstaven. Laten wij toch vooral niet te hard lopen om te voorkomen dood te lopen.

Wij wensen de Chef Defensiestaf, als voornaamste adviseur van de bewindslieden inzake planningsaangelegenheden, en zijn medewerkers niet alleen versterking alsmede sterkte, maar vooral veel wijsheid toe.